

Мұқашева Маншүк¹, Мықтыбаев Н.²

¹Филология ғылымдарының кандидаты, доцент
Х. Досмұхамедов атындағы АМУ, Қазақстан, Атырау қ.

²магистр

М. Өтемісов атындағы БҚМУ, Қазақстан, Орал қ.
E-mail: mgs1801@mail.ru, 87073404067

АҚҰШТАП БАҚТЫГЕРЕЕВА ПУБЛИЦИСТИКАСЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРДІҢ ӨЗЕКТІЛІГІ

Бұл мақалада «Ақ жайықтың Ақ шағаласы» атанған ақын, қоғам қайраткері, публицист Ақұштап Бақтыгерееваның публицистикасы қарастырылған. Оның ішінде, публицисттің шығармаларындағы ұлттық мәселелер, олардың өзектілігі, ұлттық таным тақырыптары жан-жақты сарапталып, ғылыми тұрғыда талдау жасалынған. Ақұштап Бақтыгерееваның әр жылдары бұқаралық ақпарат құралдары беттерінде жарияланған мақалаларының тақырыптық шеңбері зерделеніп, мән-мағыналары жағынан топтастырылып, өзектілігі айқындалған.

Түйін сөздер: Ақұштап Бақтыгерееваның публицистикасы, журналистика, мақала, ұлттық тәрбие, ұлттық құндылықтар, ұлттық мәселе, ұлттық мүдде, ұлттық таным, ұрпақтар үндестігі.

Мукашева Маншук¹, Мыктыбаев Н.²

¹Кандидат филологических наук, доцент
АГУ имени Х. Досмухамедова, Казахстан, г. Атырау

²магистр

ЗКГУ имени М. Утемисова, Казахстан, г. Уральск
E-mail: mgs1801@mail.ru, 87073404067

Актуальность национальных проблем в публицистике Акуштап Бақтыгереевой

В этой статье рассматриваются публицистика поэта, общественного деятеля, публициста Акуштап Бақтыгереевой. Здесь же с научной точки зрения поднимаются и анализируются национальные проблемы, их своевременность, национальное понимание в публицистических произведениях. В ежегодных статьях Акуштап Бақтыгереевой, публикуемых в средствах массовой информации, тематика статей исследована и расгруппирована, обозначена их актуальность.

Ключевые слова: Публицистика Акуштап Бақтыгереевой, журналистика, статья, национальное воспитание, национальные ценности, национальные проблемы, национальные интересы, национальное познание, гармония поколений.

Mukasheva Manshuk¹, Myktybayev N.²

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
ASU named after H. Dosmukhamedov, Kazakhstan, Atyrau

²master

Makhambet Utemisov WKSU, Kazakhstan, Uralsk
E-mail: mgs1801@mail.ru, 87073404067

The relevance of national problems in the publication of Akushtap Baktygereyeva

This article discusses the journalism of the poet, public figure, publicist Akushtap Baktygereyeva. Here, from a scientific point of view the national problems are raised and analyzed, their timeliness, national awareness in journalistic works. The annual Akushtap Baktygereyeva articles published in the media, the subject of the article end have to resolve, it is indicated their relevance.

Key words: publicism Akushtap Baktygereyeva, journalism, article, national education, national values, national issues, national interests, national knowledge, harmony generations.

Ақ Жайық – Ақұштап Бақтыгерееваның мәңгілік тақырыбы. Оның поэзиясы мен публицистикасынан Ақ Жайық тақырыбы ойып тұрып орын алған. Әрине, Жайықты Ақұштап ақынға дейін де өлеңіне арқау етіп, мақаласына тақырып еткендер бар. Халық ауыз әдебиеті мен жазба әдебиеттегі өшпейтін осынау Еділ мен Жайық тақырыбы Мұрат ақыннан, Махамбеттен бастау алатыны әдебиетсүйер қауымға жақсы белгілі. Мұрат ақын: «Жайықты келіп алғаны, Жағаға қолды салғаны, Еділді келіп алғаны, Етекке қолды салғаны», – деп толғаса, Махамбет: «Жайық үшін жандастық, Еділ үшін егестік. Қиғаш үшін қырылды», – деп атойлатады. Осылайша өр де асқақ рухты алға тарта отырып, қайратына мінеді. Қалғып кеткен намысты дүр сілкіндіреді.

Қазақта Жайықты жырға қоспаған суреткер сирек. Бірақ, бүгінгі қазақ әдебиетінде Жайық тақырыбын тиіп-қашып емес, тұтастай өзінің шығармашылық жолының басты өзегі, тұтқасы, негізгі нысанасы етіп алғандар онша көп те емес. Солардың көш басында, әрине, Ақұштап Бақтыгереева тұрады. Ақын Ақжайықты өзінің анасына теңейді. «Сен де Ақжайық өз анамдай ардақтысың» деген ойды тереңнен толғап жеткізеді. Бұл – имандай шын сыры, қаяусыз көңілі деп білеміз. Анасы сырқаттанып қалса, перзенті жанын қоярға жер таппай шырқырамай ма? Айналып, үйіріліп қасынан шықпай, қолындағы барын анасының аузына тоспай ма? Бүгінгі күні Ақұштап ақын да дәл осындай көңіл-күйде екені аңғарылады. Өйткені, оның анасы сынды Ақжайық – сырқат. Дерті жылдан-жылға меңдеп келе жатқандай. Ақ шағала ақын осы анасы іспеттес Ақжайығын аман сақтап қалудың сан тарау жолдарын іздеп, шарқ ұрады. Қанатын Жайықтың кеберсіп, құрғап бара жатқан жағасына аяусыз соғып, араша сұрайды.

Арнасы жылдан-жылға тартылып бара жатқан Жайықтың жағалауында тұрған Жайық қызы қолына қалам алып, «Ақ Жайықтың көз жасы», «Көк туға көлеңке түспегей!», «Орал жылдары мен жырлары», «Атамекен алдында анттасайық, ағайын!», «Ауыл азбасын, дала тозбасын», «Осындай елім бар!», «Адамдар самарқау өмір сүреді», «Абайды өз тілінде оқымаған шенеуніктің ұлтқа – ақыл айтқаны надандық», «Тату болсақ, төбедегі келер» деп көл-көсір мақалалар жазады. Жәй ғана жазып қоймайды, оқыған адамның намысын оятып, атамекен, туған жер, Отан алдында келешек үшін анттасуға шақырады.

«Бұдан Ақұштап ақынның азаматтық қыры айқын аңғарылады. Жайықтың көз алдында

ортайып бара жатқанын айтып шырылдаған ақ шағала – Ақұштаптың үніне өзгеміз неге самарқау қараймыз? Әлде Ақжайық тек Ақұштап Бақтыгерееваға ғана қажет пе екен?.. Дәл осы арада тағы бір лирикалық шегініс жасаудың орайы келіп тұрғандай. Бұл шегіністің өзі де Ақұштап ақынның азаматтық қыры мен қайраткерлік поэзиясынан туындайды. Жетпісінші жылдардың аяғы мен сексенінші жылдардың бас кезінде Ресей жазушылары Байкал көлі мен Еділ өзенін сақтап қалуда айта қаларлықтай қаламгерлік қуаттарын сарп еткенін айта кеткен орынды.

Баяғыда географиядан сабақ берген мұғаліміміз: Байкал дүние жүзіндегі терең көл, оның ең терең тұсы 1500 метрден асып түседі деп құлағымызға құйып тастаған болатын. Соның өзінде Байкалды қорғау жөніндегі бастамаға біріншіден ресейлік жазушылар дүр етіп көтерілген-ді. Бұл аттаныстың басында ресейлік жазушы Валентин Распутин тұрды. Әсіресе, оның Байкал көлі жөнінде жазған публицистикалық ой-толғаныстары Байкалдың тереңдігін тайыздатпай ұстап қалуына әсерін тигізді.

Ақұштап ақын да арасында өлең жазуды былай жиып тастап, ел-жұрттың алдында тұрған қадау-қадау проблемаларды публицистиканың өткір безбеніне салып жіберетіні бар. Оның осындай материалдарының қатарында газетімізде жарияланған «Ашынғаннан шығады ащы дауыс», «Парасат – жүрек санасы» атты көлемді ой-толғақтары бар. Бұлардың қай-қайсысы да кезінде оқырмандардан қолдау тауып, жақсы жаңғырық туғызды», деген журналист Темір Құсайынның пікірі Жайық пен А. Бақтыгереева туралы ойымызды қуаттай түседі [1, 7 б].

Кезінде, өткен ғасырдың 70-80 жылдары Ресейдегі ақын-жазушылар мен қоғам қайраткерлері, зиялы қауым өкілдері Еділді қорғау жөнінде дабыл қағып, бірінен соң бірі мақалалар жазған. Кейін бұл қоғамда үлкен резонанс тудырып, Еділді қорғап қалу жөнінде бүкілресейлік қозғалыс жүрген. Еске сала кетсек, сол жылдары Саратов каналының құрылысы аяқталып, ол ирригациялық-гидротехникалық суландыру жүйелерінің іске қосылуына алғышарт қалапты. Осы жүйе арқылы Ресей мен Қазақстан аумағындағы шағын өзендерді сумен толтыру мақсаты қойылыпты. Бұл үшін Еділдің бойынан су айдайтын қуатты сорғылық қондырғылар орнатылыпты. Соның көмегімен Еділ суы шаруашылық мақсаттарға пайдаланыла бастаған екен.

Міне, ресейлік көркемсөз шеберлері дәл осы мәселеге байланысты кең қоғамдық пікір

өрістетіпті. Әсіресе, Василий Белов, Сергей Залыгин, Виктор Астафьев секілді жазушылардың үні Ресей үкіметінің назарына ілінген-ді. Көп кешікпей Еділ суын шаруашылық мақсаттарға оңды-солды шашу әрекеттеріне тосқауыл қойылады.

Мұны айтқанда біз ресейлік сөз зергерлері мен ондағы журналистерді айыптағалы отырған жоқпыз. Керісінше, олардың табиғатқа деген жанашырлығы, биік адами отаншылдық сезімдері, қажет кезінде Табиғат-Анаға төнген қауіптен оны арашалап қалу үшін бірігіп үн қосуы – біздің жазушыларға да сіңісті болғанын қалар едік. Әрине, бізде мұндай суреткерлер бар екеніне де талас жоқ.

Бұған Семей өңірінде атомдық жарылыстардың тоқтауына үн қосып, «Невада-Семей» халықаралық қоғамдық қозғалысына бастамашы болған Олжас Сүлейменовті, Арал проблемаларын көтерген Мұхтар Шахановты мысал ретінде айта кетуге болады. Бұл тізімге бүгінде Жайық өзені проблемасын жаны шырқырап көтеріп жүрген қазақтың тамаша қайраткер ақын қызы Ақұштап Бақтыгерееваның есімін қосуға да әбден болады.

Осындай қажет жерінде қайраткерлік керек, әрине. Дегенмен, ақын Ақұштап Бақтыгереева бірінші кезекте өзін ана ретінде сезінетінін де айта кеткен жөн. Оның бойындағы аналық сезім бәрінен де жоғары. Бәрінен де биік. Халқымыз қызын: «Біріншіден, ана бол, қолыңнан келсе, дана бол» деп тәрбиелейді емес пе? Сол секілді Ақұштап та бұл өмірде бірінші кезекте ана бола білген ардақты жан.

Оның осы қасиетін әдебиеттегі ағасы, Қазақстанның Халық жазушысы Қадыр Мырза Әлі де дәл, дөп басқан сияқты. Қадекеңнің ойлы сөзімен түйіндесек: «Ол өзін, әрі ана, әрі ақын сезінеді. Өйткені, осынау екі қасиетті күдірет Бақтыгерееваның басында біртұтас дүниеге айналған. Оның маңдайындағы екі көздің бірі ананың көзі болса, бірі – ақынның көзі» [2, 12 б].

«Ақынның әйел-ана туралы жазған өлеңдері мен монологтары 50 жылға жүк дедік. Ол осы жарты ғасырлық тақырыбын мақалаларында да терең талдап келе жатқаны да көзі қарақты жанға елеулі екені шындық. Онда ұсыныс та, ұстаным да мол. «Атамекен алдында анттасайық, ағайын!» деген мақаласында «Қазақ әйелі деген өзгеге ұқсамайтын дала мінезімен ерекшеленуі керек» деп басталатын бір шоғыр ойдың оты өшпесі анық. Онда әйел-ананың парасат-пайымы, қазақ қызының қадір-қасиеті талайға сабақ. «Дала мінезді» деген тіркестің өзінен қаншалықты сыр ұшқындап

жатқаны аңғарарлық», деп Тілес Жазықбай атап көрсеткеніндей, Ақұштап Бақтыгерееваның публицистикасының басты тақырыбы, ешқашан өшпейтін, өлмейтін бағыттарының бірі – ана мен әйел тақырыбы, қазақ қыздарының ұлттық тәрбиесі.

Оның бұл тақырыптағы шығармаларының ішінен ойып тұрып орын алатындары – «Әйелдің халі оңалмай, қоғам көркеймейді», «Шыдамның шегі жоқ сенде», «Парыз», «Фудзияма – киелу тау», «Мен қазақ әйеліне қайран қалам», «Мен жапон қыздарына таңғаламын», «Біз қалай өсеміз?», «Жалғызбастылық – ұлттық тәрбиенің аздығы» атты шоқтығы биік мақалалары.

«Қазақстанда 400 мыңнан аса ана балаларын жалғыз тәрбиелеп отыр» деген ақпаратты оқыдым. Бұған заманның өзгеруі, әйелдердің еңбекке араласуы, жанұяны сақтау үшін барлық жүкті мойынға алуы – басты себеп пе деп ойлаймын... Жалғыз әйел трагедиясы – баланың анаға, ананың балаға құрметінің жоғалуына әкеліп отыр. Біздің бойжеткен қыздарға қоғам тәрбиелеу шараларын ұйымдастырмаса, болмайды. Жалғызбасты әйел мен жалғызбасты әкенің көбеюінің тағы бір себебі – ұлттық тәрбиенің аздығы. Ұлттық тәрбие әлсіреп кетті. Қазақ қызының ұлттық тәрбиесі мектептен бастау алуы қажет. Отанды сүюдің, ошақты сақтаудың, ана болудың жауапкершілігін көп айтпасақ, мектеп кезінде қыздардың құлағына құймасақ, ертең өзіміз ұтыламыз. Мұндай ұлттық тәрбиені насихаттайтын сабақтар біздің мектептерде мүлдем жоқ», деген пікірінен-ақ қазақ қызының мойнындағы ауыр жүк пен міндетті сезінуге болады [3, 3 б].

Ақұштап Бақтыгереева публицистикасындағы «Ана болу – әдебиеттің мәңгі тақырыбы» немесе «Ел басқарам, ұлтыма қызмет етем деп ұмтылатын ұл тумасақ, ұлтымыздың өлгені» деп келетін тіркестер ұлтын шын сүйген тұлғаның мазмұнды ойларға толы маржан сөздерінің қатарын толықтырса керек.

«Ақұштап Бақтыгереева әйелдерді емес, әйелдікті жырлайды, әйелдерді емес, әйелдікті қорғайды. Сол үшін де әйелді әйел етіп тұрған нәзіктікті дәріптейді. Тек нәзік жүректер ғана ел мен жердің, заман мен адамның қадір қасиетін терең түсінеді. Біздің заманымызда адами жарастықпен үй ішілік бақыттан асқан әлеуметтік мәселе жоқ. Ендеше, Ақұштап Бақтыгереева – ең қажетті, ең қиын майданда шайқас салып жүрген ержүрек суреткер», деп Әбіш Кекілбаев бағалағанындай, Ақұштап Бақтыгереева өзін толғантқан, көңіліне қаяу, жүрегіне жара салған

ұлттық мәселелер туралы айтып, жазып қана қоймайды, сол жолда тер төгіп, ауқымды шаралар өткізіп келеді. Соның бір жарқын дәлелі – М. Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінде Ақұштап Бақтыгерееваның 2013 жылы ашқан «Қыздар мектебі». Қыздар мектебінен тәлім алып, білім ордасында тұлға болып қалыптасып, бүгінгі қазақ аруы, ертеңгі жар, аяулы ана, ардақты әже атануда ең алдымен тәлім мен тәрбие қажет. Ақұштап Бақтыгереева жүргізетін қыздар мектебінің де осы мақсат үдесінен шығатыны айқын.

«Қаракөз қыздарымыз қазақ қызы деген атқа лайық болып, тәлімді, тәрбиелі, ибалы да инабаттылығын әркез сақтап жүрсе екен», дейді ақын апамыз. Қыз тәрбиесі, бұл – ұрпақ тәрбиесі. Осы жауапкершілікті үнемі сезініп жүруге тиіс екендерін ұғындыру – қыздар мектебінің басты ұстанымы. «Ең басты мақсатым – қазақ қыздарының тәрбиесіне көбірек көңіл бөлу. Қазақ қыздарына ұлттық тәрбиеден дәріс беру. Қаламыздағы оқу ордalarında осы мақсатпен дәріс оқыдым. Біздің мемлекеттік бағдарламада ондай сабақ жоқ. Ал мен қазақ қыздарының ұлттық тәрбиесіне байланысты дәрісті қайдан алам? Лиро-эпос жырларымыздан, дастандарымыздан, Құртқа, Ұлпандардан алам. Қыз Жібек, Баяндардан, Тұмарлардан, кешегі Әлия мен Мәншүктен әкеліп, бүгінгі еліміздің мақтаны болып жүрген қыздармен жалғастырып, дәріс оқимын. Қазір өсіп келе жатқан ұрпақ өзінің ұлтының ертеңгі болашағы екенін білсін деймін. Өзім де үш қыз өсірген анамын. Қыздары мықты болмай, қоғам мықты болмайды деген ойдамын. Қыздары парасатты, анасы ақылды болмаса, қоғам әлсірейді деген ойдамын. Ұлы ұлттың парасатты жүрегі – ана болу деген үлкен өнер, үлкен тәрбие. Бізге осындай ана қажет! Қайратым, қуатым барда ақындық тіліммен, өлеңіммен айтайын, ананы сүюді, ананы сыйлауды үйретейін деп жүрмін. Ана болу деген үлкен жігерлілікті қажет ететін ауыр жұмыс деп түсіндіремін» [4, 9 б].

Қолына қалам ұстаған кез келген қаламгердің негізгі тақырыбы – қоғамның тыныс-тіршілігі. Әлбетте, ақын-жазушыны қоғамнан тыс қарауға болмайды. Ақұштап ақын туралы да осылай айтуға болады. Публицист Бақтыгерееваның ұлттық тәрбие, ұрпақтар үндестігі, ұлттық құндылықтар мен ұлттық мүдде, халықтық таным, қоғамдағы түрлі мәселелерді қаузаған мақалалары да өте ауқымды. Мәселен, «Ән де бар, әнші де бар ардақтасак», «Бір күй бар домбырада тартылмаған», «Елдің елдігі – ерлігі»,

«Айтыстың да айтысы бар», «Ескерткіш ел көрсін деп қойылады», «Қазақ боп өлсем...», «Ескерткіш – елдіктің белгісі», «Сіз мешітке қалай барасыз?», «Парасат – жүрек санасы», «Ұлттық тіл – ұлттық тәрбие көзі», «Бұл – жаһандандудың ең қауіпті тұсы» атты мақалаларында ұлттық мәселелер мен халқымыздың ұлттық мүддесі жан-жақты баяндалады.

«Қазақ қызының шетелдікке шығуына, сол секілді қазақ жігітінің өзге ұлттан қыз алғанына қарсымын. Ұлттың ұрпағын тәрбиелеп, баласын бесігінде тербейтін қыздарымыз кетіп жатса, жағдайымыз не болады? Әрине, бүгінгі таңда таңдау еркіндігі бар. Кім, қайда, кіммен бақытты боламын десе, ерік өзінде деп қараймыз. Адамның ұлтына бөлмеу керектігі тағы бар. Себебі барша адамзатты бір Алла жаратқан. Дей тұрғанмен, ұлттың жоғалмай, ата-тегінің сол қалпы сақталғанына ештеңе жетпейді. Қазақ тіпті жылқының, иттің тұқымын таза ұстауға тырысатын халық. Осы жағынан алып қарағанда, ұлттың болашағы үшін алаңдауымыз керек. Біздің санымыздың есепсіз көп болып жатқаны шамалы. Тарыдай шашылып, толып жатсақ «кімнің кімде шаруасы бар» деуімізге болар еді. Өзіміз өте аз ұлтпыз. Басқаның шаңырағына түскен қыз өз ата-салтын ұстайтынына күмәнім бар. Осыдан жоғарыда айтқан ұлттың жоғалуы орын алады. Бұл – жаһандандудың ең қауіпті тұсы. Сол секілді ер-азаматтарымыздың да өзге ұлттың қызына үйленгенін жақтырмаймын. Өйткені арада дүниеге келген бала өзінің кім екенін түсінбестен өтеді. Олай дейтінім, не қазақ емес, не басқа емес бала болады. Осыдан барып, екіге жарылады. Әкесінің ұлттық мерекелерін тойлай ма, жоқ анасының ба? Бұл екі ортада бала қиналады. Табиғат ешқашан қателеспейді. Қателесетін – адам. Біз Мұхтар Әуезовтің «Көксерегін» оқыдық. Қасқырды қанша бақса да, қастық істеп кетеді. Осының барлығы түсінген адамға – үлкен сабақ. Неге әртүрлі құстар бір-бірімен қосылмайды? Қарлығаш – қарлығашпен, кептер – кептермен, аққу – аққумен ғана жұптасады. Табиғат шатаспайды дегенім осыдан. Ал енді адам неге араласуы керек? Осыны түсіне алмай-ақ қойдым. Тұқымды таза ұстау керек, бастысы», дейді публицист әлеуметтік желіде қызу талқыға түсіп, өршіп тұрған аралас неке жайлы мәселеге келгенде [5, 4 б].

«Мен Оралды үш қызы арқылы жақсы танымын. Біріншісі – аңызға айналған Қыз Жібек, екіншісі – батырға айналған Ер Мәншүк, үшіншісі – өзіндік мінезі мен өз үні бар ақын – Ақұштап. Ендеше, мен бұл елдің қыздары

мықты-ау деп ұғынам», дейді академик Зейнолла Қабдолов. Қоғам қайраткерінің замандастары атап көрсеткендей, Ақұштап Бақтыгереева – қоғамдық ойлардың ұйытқысы. «Қыздары мықты болмай, қоғам мықты болмайды» дейді ол. Түптеп ойласақ, ана сүтімен бойымызға да-

рыр тәрбиенің талассыздығы анық болар болса, онда бүгінгі ұрпақ тәрбиесіне атүсті қарау – үлкен қатердің басы. Ұлттық мәселелерді тартынбай қозғап, осыны әркез есімізге салып келе жатқан публицист шығармалары айтар ойымен, бояуы қанық пікірлерімен қашанда құнды.

Әдебиеттер

- 1 Құсайын Т. «Ақ шағала Ақ Жайығына аландайды», «Егемен Қазақстан» газеті, 25 қыркүйек 2009 – 7 б.
- 2 Бақтыгереева А. «Ақ Шағала», Алматы, «Өлке» баспасы, 2001 – 12 б.
- 3 Бақтыгереева А. «Жалғызбастылық – ұлттық тәрбиенің аздығы», «Айқын» газеті, 28 қазан 2015 – 3 б.
- 4 Сұлтанғалиева Р. «Қыздар мектебінің гibrаты», «Ана тілі» газеті, 7 наурыз 2013 – 9 б.
- 5 Бақтыгереева А. «Бұл – жаһанданудың ең қауіпті тұсы», «Айқын» газеті, 13 қаңтар 2017 – 4 б.

References

- 1 Kusayin T. «Ak shagala Ak Zhaiygyna alandaidy», «Egemen Kazakhstan» newspapers, 25 september 2009 – 7 p.
- 2 Baktygereeva A. «Ak Shagala», Almaty, «Olke» publishing, 2001 – 12 p.
- 3 Baktygereeva A. «Zhalgyzbastylyk – ulttyk tarbienin azdygy», «Aikyn» newspapers, 28 october 2015 – 3 p.
- 4 Sultangalieva R. «Kyzdar mektebinin gibraty», «Ana tili» newspapers, 7 march 2013 – 9 p.
- 5 Baktygereeva A. «Bul – zhahandanudyn en kauipti tusy», «Aikyn» newspapers, 13 january 2017 – 4 p.